

Usporedba sustava obrazovanja u nerazvijenim i razvijenim zemljama i utjecaj na društvo

Omerović, Ema

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:058067>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-21**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

EMA OMEROVIĆ

**USPOREDBA SUSTAVA OBRAZOVANJA U NERAZVIJENIM
I RAZVIJENIM ZEMLJAMA I UTJECAJ NA DRUŠTVO**

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

EMA OMEROVIĆ

**USPOREDBA SUSTAVA OBRAZOVANJA U NERAZVIJENIM
I RAZVIJENIM ZEMLJAMA I UTJECAJ NA DRUŠTVO**

Završni rad

JMBAG: 0303067537 / redovita studentica

Studijski smjer: Marketinško upravljanje

Predmet: Ekonomska sociologija

Mentor: doc. dr. sc. Saša Stjepanović

Pula, 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OBRAZOVANJE	1
2.1. Pojam obrazovanja	1
2.2. Temeljne ekonomske odrednice u sustavu obrazovanja.....	2
3. BOLONJSKI PROCES	3
4. OBRAZOVNI SUSTAV U EUROPI	4
4.1. Obrazovni sustav u Hrvatskoj.....	4
4.1.1. Struktura obrazovnoga sustava Hrvatske	7
4.2. Obrazovni sustav u Njemačkoj.....	9
4.3. Obrazovni sustav u Danskoj.....	11
4.4. Obrazovni sustav u Italiji	12
4.5. Obrazovni sustav u Španjolskoj	13
5. OBRAZOVNI SUSTAV U OSTATSKU SVIJETA	14
5.1. Obrazovni sustav u Kini	14
5.2. Obrazovni sustav u Australiji	15
5.3. Obrazovni sustav u Americi	16
6. FINANCIRANJE OBRAZOVANJA U RAZVIJENIM I NERAZVIJENIM ZEMLJAMA	17
6.1. Financiranje obrazovanja u Njemačkoj	20
6.2. Financiranje obrazovanja u Francuskoj.....	21
6.3. Financiranje obrazovanja u RH.....	21
6.4. Financiranje obrazovanja u Grčkoj.....	22
ZAKLJUČAK	23
LITERATURA	23
POPIS GRAFIKONA.....	24
POPIS TABLICA.....	25
POPIS SLIKA.....	25

1. UVOD

Cilj ovog rada je objasniti ulogu obrazovanja i temeljne ekonomske odrednice u sustavu obrazovanja. Obrazovanje je povezano sa Bolonjskim procesom koji obuhvaća pojedine zemlje u Europi koje imaju cilj stvoriti "Europu znanja" koju čine kulturne, intelektualne i tehničke dimenzije. U analizi svakoga sustava središnje mjesto ima sustav financiranja obrazovanja. Drugi dio rada poslije uvoda obrazlaže pojam obrazovanja i analiziraju se temeljne odrednice i ekonomski sadržaj u sustavu obrazovanja. Među razvijenim zemljama ubrajaju se zemlje kao što su: Njemačka, Austrija, Danska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Švedska, Švicarska, Norveška, itd. Među nerazvijenim zemljama ubrajaju se zemlje kao što su: Hrvatska, Makedonija, Grčka, Estonija, Bugarska, Rumunjska, Litva, Latvija, itd. Za primjer je navedeno par zemalja u radu gdje u trećem djelu definira obrazovni sustav u zemljama (Hrvatska, Njemačka, Danska, Italija te Španjolska) uključujući strukturu obrazovnog sustava te Bolonjski proces. U četvrtom djelu definira se obrazovni sustav u ostatku svijeta (Kina, Australija i Amerika), peti dio definira financiranje obrazovanja u razvijenim i nerazvijenim zemljama kao za primjer navedeni su Njemačka, Francuska, Hrvatska te Grčka. Šesti, odnosno posljednji dio odnosi se na zaključak koji nam daje odgovor na pitanje samog naslova završnog rada "Usporedba sustava obrazovanja u nerazvijenim i razvijenim zemljama i utjecaj na društvo".

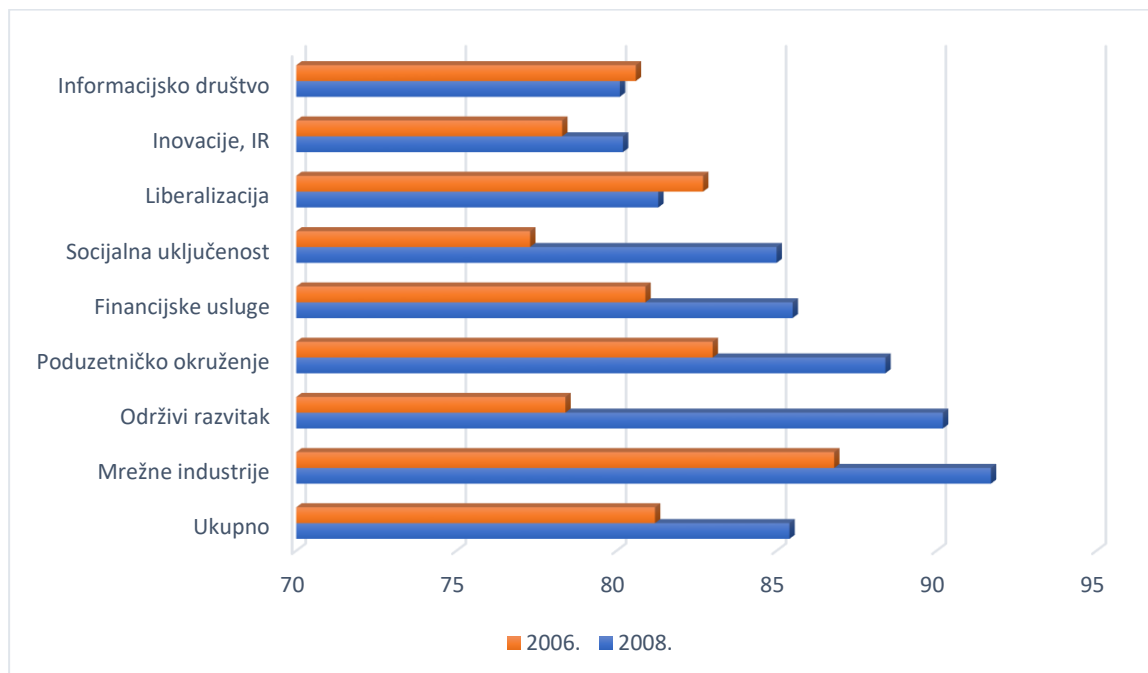
2. OBRAZOVANJE

2.1. Pojam obrazovanja

Pojam obrazovanje ima višestruko značenje. Pod obrazovanjem se podrazumijeva proces, ustanova, sadržaj i rezultat organiziranoga ili slučajnog učenja u funkciji razvoja različitih kognitivnih sposobnosti, kao i stjecanja raznovrsnih znanja, umijeća, vještina i navika kao naprimjer pisanje, čitanje, računanje ili opće znanje o društvenom, fizičkom i gospodarstvenom okruženju.¹ Obrazovanje je jedan od glavnih čimbenika koji je važan za stvaranje suvremenih gospodarstava utemeljenih na znanju. Obrazovanje i ulaganje u obrazovanje se tako posebno ističu u strateškim dokumentima kao poput Lisabonske strategije.

¹ *The role of higher education in the development of project competencies for the labour market : doctoral thesis*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet, 2017.

Grafikon 1: Ocjena konkurentnosti Hrvatske temeljem Lisabonske strategije (EU25=100)

Izvor: Godišnje izvješće o konkurentnosti Hrvatske 2017.

2.2. Temeljne ekonomske odrednice u sustavu obrazovanja

Istraživanja sadržaja pojedinačnih javnih djelatnosti otkrivaju njihove brojne posebnosti. Među njima vrlo često se ističu naglašene eksterne ekonomije, investicijsko obilježje ulaganja, visoki fiksni troškovi, nemogućnost primjene principa tržišnoga isključenja, nedostatak suvereniteta potrošača, rastuće ekonomije razmjera i slično. Tako je i s obrazovanjem i kao djelatnosti i kao procesom. No, detaljnija analiza sustava obrazovanja ukazuje na dva značajna aspekta djelovanja ove djelatnosti u procesu socijalnog i gospodarskog razvoja. Prvi se odnosi na sva obilježja vezano za "proizvodnje obrazovnih usluga" odnosno na tzv. Obrazovni sadržaj. Obrazovni sadržaj uključuje niz aktivnosti kojima je cilj što bolje poboljšati kvalitetu ljudskoga čimbenika: izobrazba, odgoj, učenje, školovanje, cjeloživotno učenje, obrazovni trening i sl. Drugi aspekt promišljanja obrazovne djelatnosti odnosi se na niz područja u predmet istraživanja ekonomista: organizacija obrazovne djelatnosti, mjerenje obrazovnoga outputa, pokazatelji nacionalnoga obrazovnog sustava, sustav financiranja, pokazatelji nacionalnoga obrazovnog sustava, obrazovni profil

nezaposlenih i slično. To se još zove tzv. Ekonomski sadržaj obrazovne djelatnosti. Isto tako je potrebno istaknuti da je za doprinos obrazovanja svekolikom razvoju zemlje važna značajna povezanost ekonomskog i obrazovnog sadržaja.

3. BOLONJSKI PROCES

Obrazovanje, znanost, istraživanje bitnija su područja reformi predviđena Lisabonskom strategijom, a ona poboljšava kvalitetu i efikasnosti obrazovanja; omogućava svima pristup različitim oblicima obrazovanja i otvaranje sustava obrazovanja prema svijetu. Radi omogućavanja što veće mobilnosti ljudi unutar Europske unije razvila se ideja za usklađivanje i međusobno uspoređivanje visokoškolskih diploma. Temeljni dokument za postizanje navedenog cilja je Bolonjska deklaracija koju su 1999. godine u gradu Bolonji potpisali ministri obrazovanja iz 29 europskih država. Ključni cilj je stvoriti "Europu znanja" koju čine kulturne, intelektualne i tehničke dimenzije, tj. Europski prostor visokog obrazovanja do 2010. godine. Bolonjskom deklaracijom definirani su sljedeći ciljevi: Prihvatanje sustava lako prepoznatljivih i usporedivih stupnjeva, te uvođenje dodatka diplomi, kako bi se poticalo zapošljavanje europskih građana i međunarodna konkurentnost europskog sustava visokog obrazovanja; Prihvatanje dvaju ciklusa obrazovanja: preddiplomski i diplomski studij; Uvođenje ECTS (European Credit Transfer System) bodovnog sustava; Poticanje mobilnosti studenata i profesora i istraživača; Poticanje suradnje u osiguranju kvalitete; Poticanje europske dimenzije u visokom školstvu, posebno u razvoju nastavnih programa, međuinstitucionalnoj suradnji, shemama mobilnosti i integriranih programa studija. Bolonjsku deklaraciju je do danas potpisalo 46 zemalja europskih zemalja. Istraživanje je provedeno na 908 sveučilišta članica Europskog udruženja sveučilišta i zemalja potpisnica Bolonjske deklaracije: 82% institucija uvelo je tro ciklusnu strukturu studiranja; 29% sveučilišta ima doktorske studija, 49% imaju nastavu određenih predmeta i mentorstvo te 22% ima samostalne zadatke i mentora; 60% institucija ima zajedničke programe s ostalima u barem jednom od tri ciklusa, a samo 4% smatra da im takvi programi nisu potrebni; najviše zajedničkih programa ima u diplomskom studiju; 75% institucija uvelo je ECTS; 11% ima bodovni sustav, ali ne ECTS, dok 12% još nije uvelo ECTS; Priznavanje ostvarenih ECTS u inozemstvu: 48% sveučilišta smatra da njihovi studenti nemaju problema, 47% sveučilišta smatra da neki studenti mogu imati problema i 1% smatra da studenti imaju problema. Unatoč dobrim rezultatima provedbe Bolonjskog procesa pojavljuju se i određene slabosti koje se ogledaju u: Paralelnom izvođenju novih i starih

programa na nekim institucijama; Nedovoljnoj razvijenosti cjeloživotnog učenja koje se razvija na marginama institucionalnih strategija; Neujednačenom praćenju kvalitete (interne i eksterne evaluacije); Nedovoljna uključenost poslovnog (privatnog) sektora u financiranje visokog učilišta.²

4. OBRAZOVNI SUSTAV U EUROPI

Noviji podatci navedeni u pregledu također pokazuju da je 2016. godini bilo zaposleno svega 44% mladih u dobi od 18 do 24 godine koji su završili samo osnovnu školu. U općoj populaciji u dobi od 15 do 64 godine stopa nezaposlenosti je puno veća među onima koji imaju samo osnovno obrazovanje (16,6%) u odnosu na one sa završenim tercijarnim obrazovanjem (5,1%). Istovremeno socijalni i ekonomski status učenika određuje njihov uspjeh: čak 33,8 % učenika koji dolaze iz najsiromašnijih obitelji postiže vrlo niske rezultate, u odnosu na svega 7,6 % učenika iz imućnih obitelji. Jedan od ciljeva EU-a za 2020. je smanjenje udjela učenika u dobi od 15 godina koji postižu loše rezultate u čitanju, prirodnim znanostima i matematici sa čak 15%. EU se u cjelini zapravo udaljava od tog cilja, posebno u grani prirodnih znanosti, u kojima se udio učenika s lošim rezultatima povećao sa 16 % u 2012. godini na 20,6% 2015. godine. Čak 33,9% osoba u dobi od 30 do 34 godine koje žive u EU-u međutim rođene su izvan njega 2016. su niskokvalificirane (sa završenom osnovnom školom ili ni samo to), u odnosu na samo 14,8 % vršnjaka koji su rođeni u EU-u. Diljem EU-a ulaganjem u obrazovanje oporavilo se od financijske krize i blago povećalo (čak 1% iz godine u godinu u realnoj vrijednosti). Rast je zabilježen u oko 2/3 država članica. Četiri države povećale su ulaganja više od 5 %.

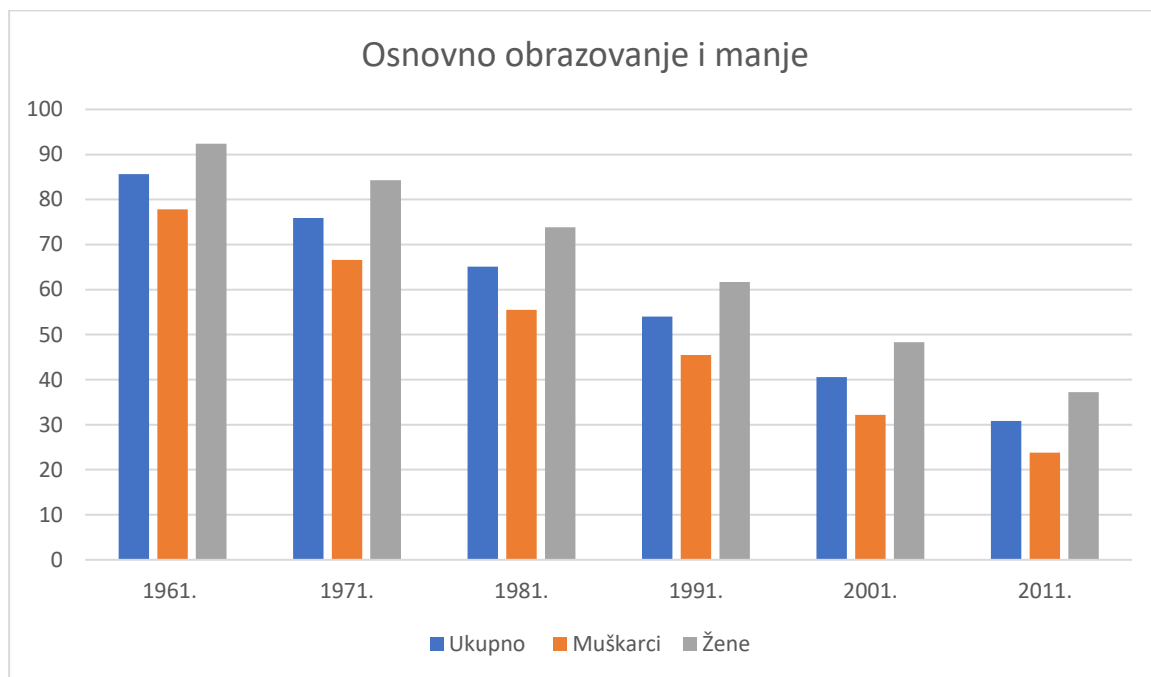
4.1. Obrazovni sustav u Hrvatskoj

Obrazovanje u Hrvatskoj je jedna od najpopularnijih i najdostupnijih djelatnosti. No to upućuju pokazatelji obrazovne strukture odrasloga stanovništva koja se u proteklim desetljećima znatno poboljšala. Nekadašnji problem nepismenosti se kroz politiku obveznog osnovnog obrazovanja gotovo iskorijenio. Prema podacima iz popisa stanovništva 2011. godine u Hrvatskoj se nalazi 0,8% stanovništva koje je nepismeno, starijih od 10 godina odnosno 32.302 stanovnika. Državni zavod za statistiku nam

² Bušelić M. i suradnici: *Znanje i konkurentnost*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", Pula, 2007.

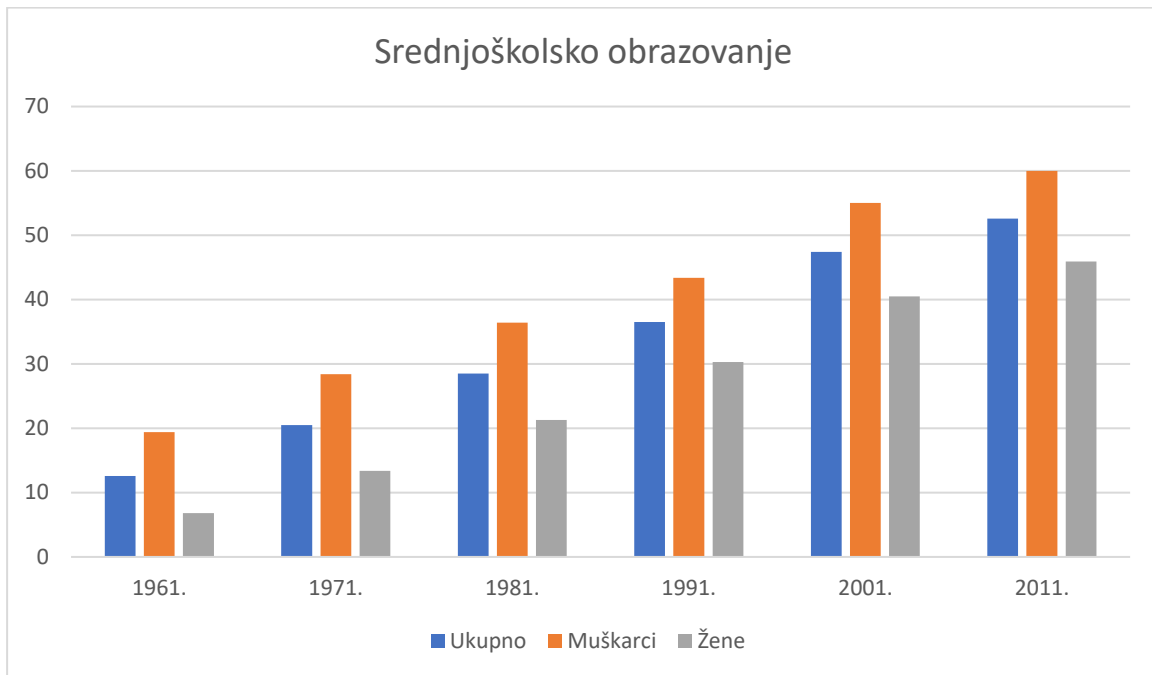
kazuje da je 1953. godine nepismenih je u Hrvatskoj bilo 16,3 % što nam govori da je došlo do promjene u dostupnosti i raširenosti obrazovanja posebno među ženama (DZS: 2018).

Grafikon 2: Stanovništvo Hrvatske staro 15 i više godina prema završenoj školi i spolu prema Popisima stanovništva 1961-2011.

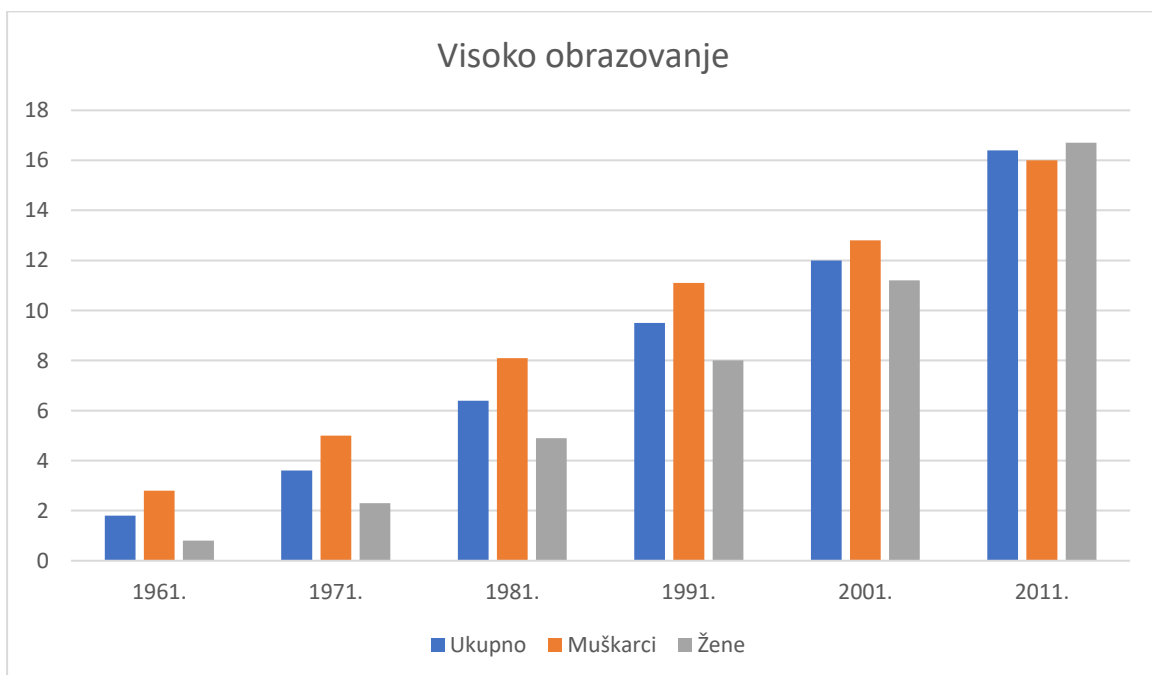
Izvor: Državni zavod za statistiku

Grafikon 3: Stanovništvo Hrvatske staro 15 i više godina prema završenoj školi i spolu prema Popisima stanovništva 1961-2011

Izvor: Državni zavod za statistiku

Grafikon 4: Stanovništvo Hrvatske staro 15 i više godina prema završenoj školi i spolu prema Popisima stanovništva 1961-2011

Izvor: Državni zavod za statistiku

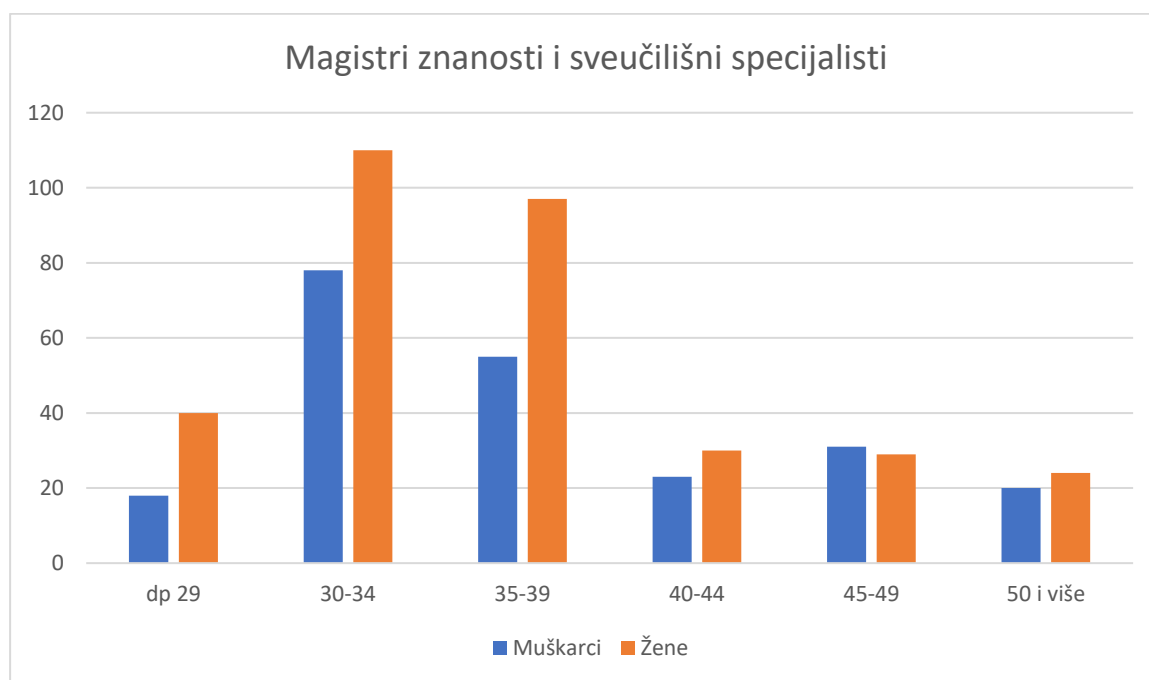
Nepismenost u nekim područjima Hrvatske pretežito je vezana za starost populacije. U zadnje vrijeme prisutnije gospodarske i tehnološke promjene tražit će od zaposlenih tzv. "Prag minimalnih sposobnosti", što uključuje pitanje informatičke pismenosti i znanje stranih jezika. Proizlazi činjenica da preko 30% odraslih osoba u Hrvatskoj nema završenu školu, što se vidi na prikazu strukture hrvatskoga stanovništva prema stupnju obrazovanja na grafikonima. Premda se javlja rastući udio pojedinaca sa završenim visokim obrazovanjem, u usporedbi s visokorazvijenim zemljama ali i dalje bilježimo manje udjele. Spolna struktura obrazovnih pojedinaca u Hrvatskoj otkriva zanimljive činjenice: kod završenoga osnovnog obrazovanja zabilježena je značajna razlika između žena i muškaraca. Žene s udjelom od 37,2% u osnovnom obrazovanju značajno nadmašuju muškarce (23,8%). U slučaju završenoga srednjoškolskog obrazovanja muškarci dominiraju sa 60% prema 45,9%. Između dva popisana razdoblja (2001. i 2011. godina) povećao se udio osoba sa završenom srednjom školom kod oba spola. Tek je usporedba završenih s visokim obrazovanjem pokazala izjednačenost muškaraca i žena: 16,0% prema 16,7% prema popisu stanovništva iz 2011. godine.

4.1.1. Struktura obrazovnoga sustava Hrvatske

Obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj sadrži nekoliko temeljnih razina. Četiri razine čine: predškolski odgoj i obrazovanje, osnovnoškolsko obrazovanje, srednjoškolsko obrazovanje i visokoškolsko obrazovanje. Sastavni dio obrazovnoga sustava čini vojno obrazovanje, te obrazovanje odraslih osoba. Predškolski odgoj i obrazovanje u svojem sadržaju imaju naglašenu odgojnu komponentu, koja uz obrazovne elemente predstavlja značajan input u rastu i razvoju djece. Kroz tu razinu obrazovanja ostvaruju se redovni desetosatni programi. Obvezno osnovno obrazovanje temelj je cijeloga školskog sustava u Republici Hrvatskoj. Osnovna škola je odgojno-obrazovna ustanova, socijalna i kulturna institucija koju obvezno pohađaju sva djeca od šest i pol ili sedam godina do petnaeste godina života. Dosadašnji pokazatelji govore da je oko 98% učenika uspješno završilo osnovnoškolsko obrazovanje i da oko 94% istih nastavlja svoje školovanje u nekoj od srednjih škola. U Republici Hrvatskoj ima 2.113 osnovnih škola (DZS: 2017/2018). Srednjoškolsko obrazovanje je djelatnost kojom se nakon završetka osnovnog obrazovanja daje mogućnost stjecanje znanja s obzirom na nastavne planove i programe te s obzirom na trajanje. Obuhvaća formalno redovno obrazovanje mladeži u dobi od 15. do 19. godine života, obrazovanje odraslih osoba, obrazovanje mladeži sa smetnjama u razvoju i neformalno obrazovanje mladeži i

odraslih. U Republici Hrvatskoj djeluje 744 srednjih škola (DZS: 2017/2018) od čega se 682 škola odnosi na državne škole, 44 na privatne škole, a 18 na vjerske srednje škole. Osobito dinamičan rast i razvoj u proteklome razdoblju zabilježeni su kod visokoškolskoga obrazovanja. Ovo se posebno odnosi na rastući broj upisanih u prvu i ostale godine studija. U akademskoj godini 2017/18 godini ukupno na visoka učilišta u Hrvatskoj upisano je 159.430 studenata. U 2018. godini na visokim učilištima u Hrvatskoj diplomiralo je 32.020 studenata, što je manje za oko 2.016 studenata ako u obzir uzmemo 2014 godinu.

Grafikon 5: Magistri znanosti sveučilišni specijalisti prema godinama života i spolu u 2017. godini

Izvor: Državni zavod za statistiku

Od ukupno 716 doktora znanosti u 2017. godini u Zagrebu na Sveučilištu doktoriralo ih je 68,3%, na Sveučilištu u Osijeku 13,3%, na Sveučilištu u Rijeci 8,0%, na Sveučilištu u Splitu 5,3%, na Sveučilištu u Zadru 4,6%, a na Sveučilištu u Puli – Pola 0,5%. U 2017. godini najveći je broj doktorskih disertacija iz područja biomedicine i zdravstva, s 23,5%, slijedi područje društvenih znanosti, s 20,9%, područje tehničkih znanosti, sa 17,6%, područje humanističkih znanosti, s 14,7%, područje prirodnih znanosti, s 13,8%, područje biotehničkih znanosti, sa 6,0%, interdisciplinarna područja znanosti, s 2,7%, a najmanje je doktorskih disertacija iz umjetničkog područja, tj. 0,8. Od

ukupnog broja doktora znanosti koji su prije toga stekli akademski stupanj magistra znanosti, 84,3% njih magistriralo je u Republici Hrvatskoj, a 15,7% izvan države. Troškove doktorskog studija za 41,9% doktora znanosti platio je poslodavac, 39,2% doktora znanosti platilo je osobno doktorski studij, za 12,6% izdvojena su sredstva iz državnog proračuna, a 6,3% pripada kategoriji Ostalo. Obrazovanje odraslih predstavlja jedan oblik obrazovanja koji je u funkciji ostvarenja profesionalnoga rasta i razvoja svakoga pojedinca. U mnogim zemljama prihvaćeno je kao bitna sastavnica cjeloživotnog učenja i pretpostavka zapošljivosti i održivosti na tržištu rada u budućnosti. Ako se uzme u obzir da je populacija 25-64 godina u Hrvatskoj brojila 2.348,818, tada se može izračunati da je u formalnim programima obrazovanja odraslih u 2013. sudjelovalo 2,04%, a u 2014. godini 1,46% osoba u dobi 25-64 godina starosti.

4.2. Obrazovni sustav u Njemačkoj

U Njemačkoj za sve važi devetogodišnja obaveza školovanja, počevši najkasnije od šeste godine života. Pohađanje javnih škola je besplatno. U pravilu, djeca pohađaju od svoje šeste godine niže osnovne razrede u trajanju od 4 godine. U produžetku postoje razne škole za daljnje obrazovanje: viši razredi, realna gimnazija, gimnazija, itd. Viši razredi osnovnog obrazovanja obuhvaćaju razrede od 5. - 9. godina obaveznog školovanja, 10. razred je po izboru učenika. Od 7. razreda osnovne škole učenici imaju mogućnost da obilaze razne ustanove, kako bi se bolje upoznali sa budućim zanimanjima. Realna škola je između osnovne škole i gimnazije, obuhvaća razrede od 5. -10 . i vodi do srednje zrelosti, (*Mittlere Reife*).³ Osnovno obilježje njemačkog visoko školskog sustava je velika institucionalna raznolikost i izrađena dvojnost institucija visokog obrazovanja koje su podijeljene u dva potpuno odvojena sustava. A to su-Visoko obrazovanje u Hrvatskoj i europskim zemljama stav stručnih visokih škola (*Fachhochschule*) i sustav sveučilišnih ustanova.⁴ Sustav stručnog obrazovanja, kao poseban sustav sveučilišnom obrazovanju, nastaje u Njemačkoj krajem 60-ih godina. Tada se osniva novi tip visokoškolskih ustanova pod nazivom s vlastitim programima, stupnjevima i standardima. U sustavu stručnih visokih škola studira oko 420.000 studenata naspram sveučilišnog sustava s 1,3 milijuna studenata.

³ Gartenschläger U.: *Obrazovanje odraslih u Njemačkoj, Obrazovanje odraslih*, str. 13-18.

⁴ Domović V.: *Europsko obrazovanje : koncepti i perspektive iz pet zemalja*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.

(Bode). U Njemačkoj danas više od 50% svih studenata stručnih visokih škola upisuju inženjerske studije, a više od 70% svih diplomiranih inženjera u Njemačkoj završilo je studij na visokim stručnim školama. Inženjerski studiji traju 8 semestara, s jednim praktičnim semestrom, i završavaju diplomskim radom koji se najčešće izrađuje u suradnji s poduzećima/ustanovama iz prakse. Broj studenata stručnih visokih škola u Njemačkoj varira većinom, od malih škola s manje od 2.000 studenata, preko škola s više od 5.000 studenata, do velikih škola s više od 10.000 studenata. Najviša stručna visoka škola u Njemačkoj je Fachhochschule Köln s oko 19.000 studenata (podaci za 2011. godinu). Tipičan model četverogodišnjeg stručnog studija (3 – 3,5 godina plus jedan do dva semestra praktičnog rada) je sljedeći: 1. – 4. semestar – bazični studij; 5. semestar – semestar u praksi; 6. – 8. semestar – glavna faza studija, s izradom praktične diplomske disertacije u 8 semestru. Alternativni model studija, koji preferira praktičan rad u inozemstvu, je dvosemestralni bazični studij, zatim 3. semestar praktični rad, 4. i 5. semestar glavna faza studija, 6. semestar praktični rad u inozemstvu i 7. – 8. semestar specijalistički studij i diplomski ispit. Postoji i trogodišnji studij s praktičnim semestrom u 4. semestru.

Tablica 1.: Osnovne razlike između sveučilišnih ustanova i stručnih visokih škola u Njemačkoj

	SVEUČILIŠTA	STRUČNE VISOKE ŠKOLE (FH)
Ukupan broj	113	117
Zadaci	Jednaka važnost istraživanja i nastave.	Primarna nastava uz provođenje primjerenih istraživanja.
Prosječan broj studenata	15.000	4.000
Vrste studija	Sve vrste studija.	Uglavnom inženjerstvo, poslovanje, ekonomija, pravo socijalni rad, dizajn.
Uvjeti upisa	Opće srednje obrazovanje.	Opće ili stručno srednje obrazovanje.
Trajanje studija	4 – 6 godina.	3 godine plus pola jedne godine prakse.
Glavna obilježja studija	Više teoretske nastave, djelomično slobodan izbor predmeta, znanstveno usmjerena završna disertacija.	Veća praktična važnost nastave, integrirana praksa u nastavni proces, uobičajen izvanredni studij uz rad, stalno ocjenjivanje svladavanja pojedinih faza studija, praktično usmjerena završna disertacija.

Stupanj nakon završenog studija	Diploma (UNI), Magister, Državni ispit.	Diploma (FH).
Pravo na stjecanje doktorata	Da.	Ne (ali prijelaz na sveučilišta moguć).
Uvjeti za profesora	Doktorat i habilitacija ili slična akademska postignuća.	Doktorat i pet godina praktičnog iskustva sa izvanrednim postignućima.
Prosječna nastavna opterećenja za profesora	6 – 8 sati tjedno.	14 – 18 sati tjedno.
Istraživanja	Jednaka važnost i jednaka odgovornost ustanove i profesore za provođenje primarno bazičnih istraživanja.	U usporedbi s nastavom, manja važnost uglavnom primijenjenih istraživanja i znanstvenih konzultacija u praksi/privredi i sl.

Izvor: Europsko obrazovanje: koncepti i perspektive iz pet zemalja / (ur.) Vlatka Domović ... [et al.]. Zagreb : Školska knjiga, 2011.

4.3. Obrazovni sustav u Danskoj

Daleko najveći broj Danske djece počinje sa predškolskim razredom već sa 5 ili 6 godina. Sustav obrazovanja u Danskoj ima svoje tri razine: Osnovnu školu, srednju školu i visoka učilišta. Osnovna škola ima predškolski razred (0. razred), 9 razreda osnovne škole (1. – 9.) i 10. razred. Zanimljivo je da u njihovim osnovnim školama se ne ocjenjuje sve do 7. razreda. Iako učitelji stalno prate učenike, daju im povratne informacije o napretku, razini znanja i vještina te smjernice za planiranje i organizaciju učenja. Učenik tek nakon devetog razreda ima pravo izbora između strukovnog obrazovanja, gimnazije, pripremnih tečajeva ili kontinuiranog obrazovanja u 10. razredu. Roditelji mogu da izaberu drugačije školovanje za svoje dijete, mogu npr. da upišu dijete u takozvanu „Slobodnu osnovnu školu“. Tamo se plaća dio izdataka za školovanje. Teorije jedne Danske slobodne osnovne škole mogu biti drugačije nego u narodnoj osnovnoj školi. Razlike mogu biti u određenim pedagoškim principima ili religiji. Takve škole nude ponekad predmete kojih nema u narodnoj osnovnoj školi. Roditelji imaju pravo izbora poslati svoje dijete u produžnu školu u 8., 9. i 10. razredu i to na jednu ili dvije godine. Produžne škole su jedna vrsta koledža gdje učenici samostalno i stanuju. Oni u smjenama sudjeluju u svakodnevnim poslovima kao što su čišćenje i spremanje hrane. Ove škole mladi najčešće biraju zbog želje da probaju nešto što je drugačije od osnovne škole ili što imaju želju i potrebu da jedno određeno vrijeme ne budu kod kuće. Uobičajeno je da djeca svakoga dana nose hranu za užinu sa sobom. U manjem broju učenici dobiju užinu u školi, a negdje ima kantina gdje se

može kupiti jeftina hrana. Ako neko dijete ima velikih problema sa nastavom ili sa praćenjem nastave, koncentracijom može da dobije ekstra ili specijalnu nastavu. To vrijedi npr. ako dijete pati od disleksije. Visoko obrazovanje u Danskoj podijeljeno je na: kratke studije koji traju do dvije i pol godine, srednje duge studije koji traju tri do četiri godine i duge studije koji traju pet ili više godina. Najviše visokoškolskih stručnih studija nalazi se u drugoj kategoriji studija u trajanju od tri do četiri godine. Osnovne razlike između ustanova sveučilišnog i stručnog obrazovanja su u tome što su sveučilišne ustanove znatno veće, nude više programa obrazovanja te provode istraživanja koja financira država. Sveučilišta, nadalje, imaju monopol na "bachelor" i doktorski stupanj obrazovanja. Politički cilj je postići da 50% svih mladih ljudi u Danskoj završi neki program visokoškolskog obrazovanja. Danas je taj postotak oko 39%. Država pokriva 80 - 85% troškova, a roditelji plaćaju ostatak od 15 -20%. Financirane su uglavnom iz državnog proračuna, ali trajno obrazovanje, specijalističke tečajeve i sl. plaćaju sami polaznici.

4.4. Obrazovni sustav u Italiji

Obrazovni sustav je u Italiji ustrojen u skladu s principom supsidijarnosti i autonomije škola. Italija je nadležna po pitanju općeg obrazovanja i njihovim minimalnim standardima koji su zajamčeni po čitavoj državi Svaka regija dijeli svoju nadležnost za pitanja obrazovanja u zemlji, a one su nadležne za stručno osposobljavanje i obrazovanje. Autonomiju u školama imaju u organizacijskim, didaktičkim, razvojnim i istraživačkim aktivnostima.

Slika 1.: Talijanski obrazovni sustav

3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	12-13	13-14	14-15	15-16	16-17	17-18	18-19	19-20	20-21	21-22	22-23	23-24	24-25		
			Prvi ciklus					Drugi ciklus					Visoko obrazovanje										
I	II	III	I	II	III	IV	V	I	II	III	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V	VI		
Predškola			Osnovnoškolsko obrazovanje					Niža srednja škola					Viša srednja škola: gimnazije, ustanove za tehničko obrazovanje i ustanove za strukovno obrazovanje					Sveučilište (AFAM) Sustav visokog obrazovanja u umjetnosti, glazbi i plesu					
													(IFP) Stručno osposobljavanje			Poslijesekundarno netercijarno obrazovanje							

Izvor: Ministarstvo obrazovanja, sveučilišta i istraživačke djelatnosti – MIUR

Obavezno obrazovanje traje 10 godina u Italiji, od svoje 6 godine do 16 godine, koji obuhvaća prvi ciklus osmogodišnjeg obrazovanja (osnovne škole koja traje 5 godina i

srednje škole nižih razreda koja traje 3 godine) i drugi ciklus koji traje prve dvije godine. Poslije prvog ciklusa u trajanju od 8 godina, dvije godine posljednje koje obuhvaćaju obvezno obrazovanje (od 14 godina do 16 godina) koje se mogu pohađati u višim srednjim školama (gimnazije, ustanove za strukovno obrazovanje i ustanove za tehničko obrazovanje), kroz tečajeve u trajanju od 3 godine u nadležnosti regija koje obuhvaćaju strukovno obrazovanje i osposobljavanje ili trogodišnje strukovno osposobljavanje koja traje do svoje 18 godine. Prva sveučilišta u Europi su nastala u Italiji. Sveučilište u Bologni, koje je 1990. godine proslavilo 900-tu obljetnicu, prvim sveučilištem se smatra na području Europe, a i svijeta. Visoko obrazovanje podijeljeno je na tri razine studija: 1. razina - studiji koji traju 3 godine (laurea), 2. razina - studiji koji traju daljnje dvije godine (laurea specialistica) i 3. razina - studiji koji traju daljnje dvije do tri godine (dottorato di ricerca).⁵ Od 1997. godine sustav kod visokog obrazovanja u Italiji podijeljen je na: Izvan sveučilišnog visokog obrazovanja u kojem se nalaze različite vrste visokoškolskih ustanova, Sveučilišno visoko obrazovanje sa studijima različitih razina koji obuhvaćaju 1., 2. i 3. razinu.

4.5. Obrazovni sustav u Španjolskoj

U Španjolskom sustavu obrazovanja postoje 3 skupine kategorija škola: privatne škole koje imaju državnu potporu (colegios concertados), javne škole (colegios publicos) i privatne škole (colegios privados). Predškolski odgoj (koji obuhvaća od 0-5 godina), nije obavezan, ali se svaki sastoji od: Prvog ciklusa – u trajanju od 0 do 3 godina i Drugog ciklusa – u trajanju od 3 do 6 godina. Temeljno obrazovanje – (između 6 godina i 16 godina) je obavezno i besplatno obrazovanje. Odvija se u javnim institucijama, ali roditelji moraju platiti knjige, troškove materijala te uniformu za svoju djecu. Sastoji se od 6 razreda osnovnog obrazovanja i "ESO" koji čine 4 razreda srednjoškolskog obrazovanja. U Španjolskoj osnovna škola, koja se naziva "Colegio", početak je prvog temeljnog obrazovanja u Španjolskoj. Osnovnu školu polaze djeca od svoje 6 do 12 godine i traje 6 školskih godina. Sustav se sastoji od tri ciklusa koji traju po dvije godine. Podijeljeni su na: 1. CIKLUS (od 6. do 8. godine), 2. CIKLUS (od 8. do 10. godine) i 3. CIKLUS (od 10. do 12. godine). Poslije osnovne škole, učenici moraju nastaviti svoje obrazovanje za koje se smatra da je obavezno srednjoškolsko obrazovanje koje traje

⁵ Smoljić M., Milanović I.: *Strategija obrazovanja odraslih*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Zagreb, 2007.

između 12. i 16. godine života. Srednjoškolsko obrazovanje se sastoji od dva ciklusa koji traje svaki po dvije godine. Podijeljeni su na: 1. CIKLUS (od 12. do 14. godine) i 2. CIKLUS (od 14. do 16. godine). Nakon što završe obavezno srednjoškolsko obrazovanje, učenici imaju tri izbora: Polaziti višu, ali neobaveznu srednju školu koja je poznata kao španjolski bakalaureat "Bachillerato", Polaziti stručnu obuku, ili ući na tržište rada. Viša srednja škola poznata kao Španjolski bakalaureat besplatna je koja se sastoji od jednog ciklusa koja traje dvije školske godine za učenike između 16 i 18 godina. Kako bi se učenici upisali na sveučilište, moraju položiti prijamni ispit poznat pod nazivom "Prueba de Acceso a la Universidad – PAU". Rezultati ispita sa sveukupnim zbrojem ocjena, odlučujući se ne samo za upis na sveučilište, već i određuju i koji stupanj sveučilišta može steći učenik.

5. OBRAZOVNI SUSTAV U OSTATSKU SVIJETA

5.1. Obrazovni sustav u Kini

Sastoji se od: Predškolske ustanove (djeca od 3 do 5 godina); Osnovna škola i nepotpuni sekundarni (6 + 3, 5 + 4 ili 9-godišnji sustav); Srednja škola (trogodišnje školovanje); Sekundarno specijalno obrazovanje (2 godine nakon srednje škole ili 4 godine nakon nepotpunog srednjeg obrazovanja). Iako je Kina postala značajan subjekt u Svjetskoj ekonomiji s visokim gospodarskim rastom, susreće se s problemom odljeva mladih ljudi i stručnjaka. Dokazuje se to činjenicom da se od ukupnog broja studenata koji studiraju u inozemstvu 70% nikad ne vrate u Kinu. Stroga disciplina, kombinirana s kontrolom koja ne dopušta djetetu da čak misli da je poseban, često se kritizira. Ali za Kineze, pravilo "što je dobro za državu dobro za neku osobu" je glavno pravilo. Što se tiče osnovne škole, ovaj segment obuke je obavezan i plaća ga država. Osnovna škola traje 6 godina studija, a srednja 3 godine. Program uključuje studij kineskog jezika, matematiku, povijest, geografiju, prirodnu povijest i glazbu. Obavezno je prakticirano da djeca rade nekoliko sati tjedno u mini-tvrtkama ili farmama. Prazan hod se smatra neprihvatljivim. Teret na djeci je ogroman, domaća zadaća je obavezna. Čak i na odmoru, djeca rade domaću zadaću, koja je vrlo opsežna. Postoji opća školska odora za učenike svake škole. Što se tiče više škole i srednjoškolskog obrazovanja u Kini, nakon srednje škole, ako dijete odabere određeni smjer i obitelj financira će vam omogućiti, ili možete nastaviti studirati 3 godine u srednjoj školi. Postoje dvije vrste srednjih škola: *Akadska škola* - To su

specijalizirane škole čiji glavni zadatak je pripremiti studente za upis na sveučilište u odabranom smjeru; *Profesionalna i tehnička škola* - Tu pripremaju buduće radnike za određene vrste posla. Može se prijaviti na strukovnu školu nakon mature iz Akademske srednje škole. Tada će dijete imati manje studiranja u njemu – dvije umjesto tri godine. Visoka škola u Kini je: Fakultet s dvogodišnjim (potvrda prosječnog stručnjaka) i četverogodišnjim (prvostupnik) programom; Visoka učilišta (prvostupnik, magistar, doktor znanosti), obično s kraćom specijalizacijom. Obuka se izvodi na engleskom ili kineskom jeziku po izboru. Sustav semestra obrazovnog procesa sa ljetnim i zimskim praznicima. Međunarodni sustav prestiža Kineske visoke škole dugo je vodeći . Na znanstvenim sveučilištima Kinezi su prilično široko zastupljeni u Australiji , Americi i Europi. Ukupno oko 20.000 kineskih diplomanata svake godine nastave poslijediplomske i doktorske studije izvan Kine. Četiri Kineske institucije u stotinama najboljih Svjetskih sveučilišta: Peking University, Šangaj Jiao Tong University, sveučilišta i Fundan qinggang županije. A u nekim disciplinama (inženjering i informacijske tehnologije, kemije i drugi) vode kineska sveučilišta na Svjetskoj ljestvici. Na primjer, Šangaj je glavni za komunikacije dok Jiaotong vodi put u inženjerskoj tehnologiji.⁶

5.2. Obrazovni sustav u Australiji

Engleski jezik je službeni jezik u Australiji i glavni jezik u njihovom obrazovnom sustavu, ali postoje isto tako i škole koje imaju dvojezične programe u školama ili programe na nekim drugim stranim jezicima. U Australiji školska godina varira između institucija i njenih država, ali uglavnom traje od kraja siječnja/početak veljače do sredine prosinca. U toku školske godine uključeni su i praznici koji obilno traju dva tjedna u travnju, srpnju i listopadu. Akademska godina na fakultetima traje od kraja veljače do sredine studenog. Obrazovni sustav u Australiji je sastavljen u tri dijela: Osnovna škola (osnovno obrazovanje); Srednja škola (srednjoškolsko obrazovanje); Visoko i stručno obrazovanje (visoko obrazovanje). Postoje 3 kategorije u Australiji: Državne škole; Privatne škole (nezavisne škole); Katoličke škole. Javne škole pohađaju 64% djece u Australiji, a Privatne ili katoličke škole pohađaju 34% djece. Bez

⁶ Halskov H.M.: *Lessons in Being Chinese: Minority Education and Ethnic Identity in Southwest China*, University of Washington Press, 2011.

obzira na izbor škole, svi su sa istim standardom u okviru nastavnog plana i programa. Osnovno i srednje školsko obrazovanje je obavezno obrazovanje u Australiji za uzraste između 6 i 16 godina odnosno od 1. do 10. razreda. Trajanje školskog obrazovanja traje 13 godina odnosno od 5. do 18. godine i podijeljeno je na: Osnovna škola u trajanju od sedam ili osam godina, sa početkom u predškolskom pa sve do 6. ili 7. razreda; Srednja škola u trajanju od tri do četiri godine od 7. do 10. razreda, odnosno od 8. do 10. razreda; Viša srednja škola u trajanju od dvije godine od 11. do 12. razreda. Stručna obuka i obrazovanje u Australiji dolazi nakon srednje škole i osigurano je sa studijskim programom za stručnu obuku i obrazovanje (VET) od strane registriranih organizacija za ove programe. Ovaj sistem vrijedi za državne i privatne obrazovne institucije. Technical and Further Education (TAFE institucije) daju velik spektar stručnih tečajeva u Australiji. U Australiji su te institucije najveći promotori VET programa sa višegodišnjom tradicijom i od strane različitih teritorijalnih i državnih vlada upravljani su i financirani. Oblasti studiranja obuhvaćeni VET programima uključuju: turizam, biznis, menadžment, građevinarstvo, inženjering, kompjutersko programiranje, računovodstvo, građevinarstvo, ugostiteljstvo i mnogo druge. Na različitim razinama postoje VET studijski programi koji su kvalificirani kao: I, II, III, IV Certifikat, Diploma i Advanced Diploma nazvana kao napredne diploma koja predstavlja kao najvišu razinu kvalifikacije. Sa ovim studijima u mnogim slučajevima može se dobiti prednost ukoliko se želi dalje nastaviti osnovne odnosno Bachelor studij. Australijski fakulteti nude vrlo visoku kvalitetu obrazovanja i imaju odličnu reputaciju. Australija ima sveukupno 42 fakulteta. Najstariji fakulteti koji su ujedno i najbogatiji i najprestižniji su fakulteti poznati kao Grupa od osam iliti Go8. Ta grupa sastavljena je od sljedećih fakulteta: Canbera (Australian National University), Melbourne (University of Melbourne), Brisbane (University of Queensland), Sidney (University of New South Wales), Melbourne (Monash University), Perth (University of Western Australia) i Adelaide (University of Adelaide). ⁷Duljina studijskih programa uglavnom traje čak do četiri godine koje se odnose za osnovne studije i za postdiplomske jedna ili više godina. Svake godine u veljači je glavni upis, ali mnogi drugi studijski programi u Australiji uglavnom počinje početkom u srpnju.

5.3. Obrazovni sustav u Americi

⁷ Natek, K.: *Države svijeta*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2005.

Ukupno 12 godina učenici u Americi pohađaju prije visokog obrazovanja osnovnu i srednju školu. Oko šeste godine, djeca kreću u takozvanu Osnovnu školu. Osnovnu školu pohađaju 6 godina a onda prelaze u takozvanu Srednju školu. Srednja škola ima dva programa: prvi je "Middle school" ili „ Junior high school“ (pohađaju ga djeca iz šestog razreda, sedmog razreda i osmog razreda) i drugi je "High school" Diploma ili svjedodžba se dodjeljuje poslije drugog programa takozvane srednje škole poslije diplomiranja. Nakon što učenici diplomiraju u srednjoj školi odnosno dvanaesti razred, učenici mogu ići na fakultet. Pohađanje fakulteta poznato je kao "Visoko obrazovanje". Školski kalendar počinje u kolovozu ili rujnu i obično traje do mjeseca svibnja ili lipnja. Novi studenti na fakultetima obično kreću na jesen. Dodatno, mnogi tečajevi su napravljeni tako da studenti ide u nizu, počinje u jesen i traje tijekom čitave godine. U većini školama, školska godina traje dva roka koji se nazivaju semestri. Neke škole imaju tri roka koji se zove kao trosemestralni sistem. Ipak, neke škole imaju školsku godinu sa čak četiri roka, uključujući i neobavezni ljetni period. Po pravilu, ako se izuzme ljetni period, školska godina traje od dva semestra ili čak tročetvrtinskog roka. Visoko obrazovanje u Americi uključuje: Prvi stupanj - Osnovni studij; Drugi stupanj - Za magisterijsku diplomu postdiplomske studije; Treći stupanj - Za doktorsku diplomu postdiplomske studije. Svako predavanje vrijedi jedan dio bodova (bodova za dolaske, vrijednost predmeta, itd.). Taj broj, jednak je broju sati koji student provede na satovima predavanja iz tog predmeta svakog tjedna. U većini škola redovan program nosi 12 ili 15 bodova koji se sastoji od četiri ili pet po semestru predavanja. Jedan dio bodova mora biti postignut da bi se moglo diplomirati. Kad su u pitanju strani studenti, od njih se očekuje da krenu u redovan program koji obuhvaća u svakom semestru. Visoko obrazovanje u Sjedinjenim Državama uključuju: Sveučilište ili državni fakultet; Sveučilište ili privatni fakultet; Državni fakultet (dvogodišnji fakultet koji nudi opće obrazovanje); Tehnološki institut.

6. FINANCIRANJE OBRAZOVANJA U RAZVIJENIM I NERAZVIJENIM ZEMLJAMA

Tablica 2: Udio ukupnih izdataka za obrazovanje u BDP-u u odabranim europskim zemljama (u %)

Zemlja	Udio u BDP-u	Zemlja	Udio u BDP-u
Austrija	5,8	Nizozemska	6,2

Belgija	5,2	Norveška	8,7
Bugarska	6,4	Poljska	5,6
Češka	5	Portugal	4,8
Danska	7,4	Slovačka	7
Finska	7,4	Slovenija	5,7
Grčka	3,6	Švedska	8,8
Mađarska	7,2	Švicarska	5,2

Izvor: Irena Kiss: *Financiranje obrazovanja u Europi i RH*

Udio ukupnih troškova za obrazovanje BDP-a u navedenim zemljama iste godine bio je od 3,6 do 8,8%, BDP po stanovniku bio je od 1.170 do 36.410 USD. Zemlje s većim BDP-om izdvajaju i veći postotak za obrazovanje. Postoji bitna razlika između sustava financiranja obrazovanja kad je riječ o visokorazvijenim državama Europe koji proizlaze iz karaktera vlasničkih odnosa, plana dugoročnog gospodarskog i socijalnog razvoja, sustava zemlje i razvijenosti tržišne ekonomije. U visokorazvijenim državama u Europi i u Svijetu više od dvije trećine sredstava koji su isključivo za obrazovanje osigurava se putem državnog proračuna. Oko jedne trećine putem neposrednog plaćanja roditelja, putem subvencije, donacija ili od poduzetnika i slično. Obrazovni sustav ne postoji koji se uzima kao za najbolji i koji se može preslikati na zemlje koje su u razvoju. Na osnovu prikazanih rezultata, ali koji su u skladu sa postojećim mogućnostima trebao bi se formirati najprikladniji model koji će se ipak na svoj neki način u svakoj državi biti poseban. Zbog toga postoji vidljiva razlika između strukture sredstava koji su namijenjeni obrazovanju u različitim državama, što se vidi iz podataka koji je prikazan u tablici 3. Po pojedinim stupnjevima struktura troškova pokazuje da se najveća sredstva kada gledamo u većini promatranih država koji su obuhvaćeni za opće i stručno sekundarno obrazovanje izdvaja za drugi stupanj. Kada se promatra struktura sredstava koji se tiču obrazovanja prema namjeni u tablici 4, većina sredstava se izdvaja za tekuće troškove odnosno za plaće od nastavnika, amortizacije, materijalne troškove, itd. Izdvajaju se manja sredstva za investicije koji se tiču novih oprema i objekata iako u pojedinim državama postoji razlika i u tom pogledu.

Tablica 3: *Struktura sredstava za obrazovanje po stupnjevima u odabranim europskim zemljama (u %)*

Zemlja	Predškolski odgoj	Prvi stupanj	Drugi stupanj	Treći stupanj	Ostalo	Ukupno

Austrija	5,9	17,6	46,4	19,5	10,6	100
Francuska	10,3	19,3	40,9	12,5	17	100
Italija	7,2	21,8	35,4	10,3	3,9	100
Mađarska	13,4	40,3	21	14,3	11	100
Švedska	0,1	48,8	18,8	12,5	19,8	100
V. Britanija	3,2	24,9	45,1	19,6	7,2	100

Izvor: Irena Kiss: Financiranje obrazovanja u Europi i RH

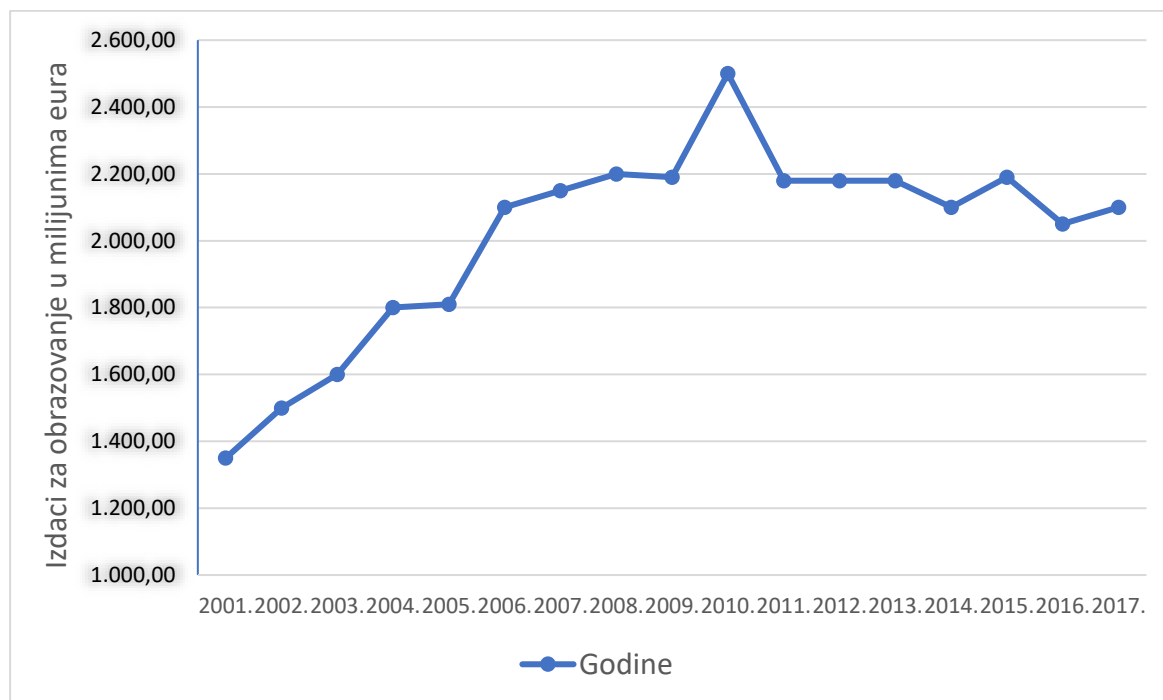
Tablica 4: Struktura sredstava za obrazovanje prema namjeni u odabranim europskim zemljama (% iz BDP-a)

Zemlja	Tekući izdaci	Kapitalni izdaci	Ukupni izdaci
Austrija	5,1	0,7	5,8
Francuska	5,2	0,5	5,7
Italija	5,2	0,2	5,4
Mađarska	6,7	0,5	7,2
Norveška	7,5	1,2	8,7
Švedska	8,7	0,1	8,8
V. Britanija	5	0,2	5,2

Izvor: Irena Kiss: Financiranje obrazovanja u Europi i RH

U nekim državama i pojedinim stupnjevima kada je u pitanju obrazovanje postoje znatne razlike koje su uvjetovane obuhvatom polaznika i brojem nastavnog ili drugog osoblja, kao i različitim taktikama u pogledu financiranja. Kod visokog obrazovanja ponuda je ograničena mogućnostima i obrazovnim institucijama. Kod potražnje je ograničeno troškovima stjecanja uslugama, dohotkom roditelja i studenta, kao i nekim mogućnostima državne blagajne. Javne ustanove predškolskog obrazovanja, osnovnog obrazovanja, srednjoškolskog obrazovanja i visokoškolskog obrazovanja se financiraju iz državnog proračuna, a kod privatnih škola roditelji financiraju ili se ti troškovi pokrivaju različitim donacijama ili subvencijama. Svaka država prilagođava sustav obrazovanja svojim mogućnostima i potrebama. Razvijaju se u skladu s tim i različiti sustavi financiranja svih stupnjeva, a od njih je svatko na svoj način poseban. Ovaj dio ukratko opisuje načine financiranja u dvije visokorazvijene europske zemlje poput Njemačke i Francuske i dvije niskorazvijene europske zemlje poput Hrvatske i Grčke.

Grafikon 6: Ukupni državni izdaci za obrazovanje u Hrvatskoj za razdoblje od 2001. do 2017. godine

Izvor: Eurostat

Od 2001. do 2008. godine primjećuje se rast izdataka. Nakon 2008. godine dolazi do laganog pada, a zatim naglo raste sve do 2010. godine. Poslije 2010. godine uočen je nagli pad ulaganja. Nakon izlaska iz recesije 2015. godine, dolazi do razdoblja kada izdatci koji su potrebni za obrazovanje kontinuirano rastu par godina za redom i sve do kraja odnosno 2017. godine. Izdaci koji su namijenjeni za obrazovanje su najniži bili u 2001. godini, a najviši u 2010. godini.

6.1. Financiranje obrazovanja u Njemačkoj

U Njemačkoj ministarstvo za prosvjedu i znanost koordinira pokrajinska ministarstva i druge koji su zainteresirani i odgovorne čimbenike pri izradi opće obrazovne politike, planiranja, organiziranja i vođenja znanstvenih rezultata. Privatno ali javno obrazovanje financira se iz saveznog fonda, ali čak i iz gradskih, općinskih i regionalnih fondova gdje se financijska sredstva prikupljaju na temelju utvrđenih stopa izdvajanja iz BDP-a. Djelomično se financiraju predškolski odgoj, primarno, sekundarno i tercijarno obrazovanje, obrazovna tehnologija, cjelodnevni boravak djece u školi, osobno usavršavanje učitelja i cjelodnevni boravak djece u školi iz saveznog fonda. Pokrajinski i drugi neki fondovi osiguravaju ostala financijska sredstva prema

određenim potrebama i mogućnostima. Najveći postotak za financijska sredstva na saveznoj razini odvaja se za obrazovanje, Taj postotak je gotovo simboličan na središnjoj razini. Pokrajinska ministarstva za prosvjedu i kulturu najvažniju ulogu igraju uz uvažavanje usvojene savezne politike i strategije. Troškovi studija za strane i domaće studente pokriveni su sa strane Državnog, regionalnih ili lokalnih proračuna, zaklada, korporacija, industrije i sl., tj. ni domaći niti strani studenti ne plaćaju školarinu te su troškovi studija za same studente i njihove obitelji ustvari samo troškovi života tijekom studija. No i za te troškove postoje državne stipendije kojima se financiraju troškovi života za oko 13% svih studenata (u zapadnom 80 djelu Njemačke, dok je u istočnom djelu taj postotak oko 28%), za ostale studente troškovi se podmiruju od prihoda samih studenata (oko 39%), a za najveći broj studenata (oko 48%) troškove života pokrivaju roditelji.⁸

6.2. Financiranje obrazovanja u Francuskoj

Francuska je prema udjelu nacionalnog BDP-a sredstava za obrazovanje Prema udjelu u nacionalnom BDP-u sredstava za obrazovanje na europskog vrhu jer je u posljednjih 20 godina izdvajala 5,5 %.⁹ U Francuskoj sredstva koja su za financiranje obrazovanja osiguravaju se uglavnom porezima koja plaćaju poduzeća i poduzetnici, odnosno fizičke ili pravne osobe iz dohodaka i dobiti. Na cjelokupnu politiku obrazovanja ima veliki utjecaj na Ministarstvo prosvjete i sporta Francuske. Djeluje u njegovom sklopu velika inspeksijska služba direkcije za razvoj i programiranje, za informacije i komunikacije, kadrovska i personalna pitanja, ekonomski sektor i financijski sektor koji je zaslužan za financiranje odgojno-obrazovne i znanstveni nastavne djelatnosti. Jedna od značajki sustava financiranja je ta da postoji činjenica koja u strukturi ukupno utrošenih sredstava koji su namijenjeni obrazovanju dvije trećine se troše za plaće nastavnika. Prema pojedinim stupnjevima kod obrazovanja i prema duljini kada gledamo radno iskustvo plaće se znatno razlikuju.

6.3. Financiranje obrazovanja u RH

⁸ Franić, T. S.: *Prilog analizi stambenih politika i planske stanogradnje Nizozemske i Hrvatske*, Zagreb, 2005, str. 195-205

⁹ Barić, V.: *Financiranje obrazovanja u Hrvatskoj u politici strukturnog prilagođavanja i približavanja europskim obrazovnim standardima*, Zagreb, 2001, str. 409-434

Prema Ustavu Republike Hrvatske, na temelju Zakona o izvršavanju državnog proračuna, svaka obrazovna institucija je dužna u nekom odgovarajućem razdoblju napisati financijski godišnji plan gdje su planovi izdataka prema vrstama, ali ponajviše do iznosa kod očekivanih prihoda. Potrebno ga je dostaviti Ministarstvu znanosti odnosno tzv. Ministarstvo prosvjete i sporta. Ministarstvo osigurava svim obrazovnim institucijama i učeničkim domovima sredstva koja su odgovarajuća za obračun bruto plaća, bolovanje koje uključuje do 42 dana, naknade vanjskih suradnika za rad te ostale naknade troškova koji se tiču zaposlenika. Svaka osnovna i srednja škola dobiva 220 kuna mjesečno po razrednom odjelu, po učeniku 12 kuna, za stalni dodatak 1000 kuna ako nalazi na nekom otoku, te ostali iznos za pokriće stvarnog tekućeg izdatka koji je za ostvarenje nastavnog programa i plana. Učenički domovi i škole, iz suglasnost Županijskog ureda za prosvjetu, spot, kulturu i tehničku kulturu, Županiji iskazuju izdatke za hitne intervencije i izdatke vezane za tekuće popravke. Izdaci se u u ovoj kategoriji gdje pojedinačna vrijednost ne prelazi 21.000 kuna s PDV-om. Na području Županije ukupan godišnji plan za sredstva može najviše iznositi 800 kuna po razrednom odjelu.

6.4. Financiranje obrazovanja u Grčkoj

Ogromne štete kad je riječ o grčkom obrazovnom sustavu donijela je ekonomska kriza koji nije ni prije krize bio baš u sjajnom stanju. Nedovoljno financiranje kod obrazovanja i loši obrazovni programi imaju i nezadovoljne rezultate grčkih učenika na testiranjima. U posljednjih šest godina zbog ekonomske krize u Grčkoj uslovi za rad je u trećini osnovnih i srednjih škola loš i nije renovirana ni izgrađena nijedna nova škola. Podatci iz Europske statističke službe pokazuju da javnih rashoda za obrazovanje u 2016. godini na 4,5% BDP-a. Nedovoljno financiranje u kombinaciji sa "neefikasnim obrazovnim programima", za posljedicu ima loše stanje obrazovanja. Grčki učenici su među najgorim rezultatima na područjima jezika, matematika i prirodnih nauka. Prema podacima iz Eurostata, u 2017. godini se čak 29,5% mladih osoba nije školovalo i radilo. Kada je riječ o privatnim školama, Prosječna školarina za privatnu školu je između 4.500 i 5.000 eura godišnje. U Grčkoj postoji 1.100 privatnih škola. Pojedinačna školarina iznosi 1.200 eura za predškolsko obrazovanje koje je obavezno u Grčkoj, a do 12.000-13.000 eura za srednje privatne škole. Popust roditeljima daju vlasnici škola jedino ako odjednom uplate školarinu, a ako neka obitelj upiše svoje

drugo dijete tada dijete ima 50% za upis u privatnu školu. Stipendije nude škole od 20 do 100% školarine. Kod privatnih škola ne uključuje dodatne aktivnosti koja direktno nudi svojim učenicima, već se to dodatno naplaćuje. Prošle godine se 15% škola prijavilo na sve aktivnosti.

ZAKLJUČAK

Zaključujemo da je bolje obrazovanje u razvijenim zemljama što nam govori i sam naziv "razvijene" što pokazuje njihovo stabilno financijsko stanje. Više novca ulažu u obrazovanje i školstvo. Također, napredak tehnologije utječe na obrazovanje što pomaže u daljnjem razvoju obrazovnog sustava. Razvijanjem raznih aplikacija učenicima i studentima se pojednostavljuje obrazovanje. Učenici ili studenti u punom kraćem periodu jednostavnije dođu do informacija za razliku od prije nekoliko godina unazad. Većina razvijenih zemalja daju mogućnost pružanja besplatnih knjiga, uniforma, i ostalih materijala potrebnih za školovanje. Također, jako je važna i uključena praktična nastava tzv. praksa koja učenika najbolje priprema za daljnji život. Većina zemalja prakticira i ulaže sredstva kako bi pridonijela obrazovanju i osposobljavanju mladih ljudi. Društvo znanja je društvo koje se temelji na znanju, a radnici znanja postaju glavni resurs. Izvor bogatstva društva znanja nalazi se u istraživanjima i sustavu obrazovanja. Cjeloživotno obrazovanje postaje imperativ današnjice i time jača potreba za uključivanjem što većeg broja stanovništva u različite obrazovne programe. U tu svrhu Europska unija donosi obrazovne programe za različite razine obrazovanja.

LITERATURA

Knjige:

1. Fuente D., Ciccone A.: *Human capital in a global and knowledge-based economy*, Instituto de Análisis Económico, Universitat Autònoma Barcelona, Barcelona, 2003.
2. Vinko B., Šime S.: *Gospodarsvo Hrvatske - Obrazovanje i znanost*, Manualia universitatis studiorum Zagrabiensis – Udžbenici sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2016.
3. Kersan – Škabić I.: *Konkurentnost Europske unije i Bolonjski proces – Gdje je Hrvatska?*, Konferencija katedri za opću ekonomiju "Znanje i konkurentnost",

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", Pula, 2007.

4. Pastulović N.: *Obrazovanje i razvoj*, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, 2012.
5. Barić V.: *Financiranje obrazovanja u Hrvatskoj u politici strukturnog prilagođavanja i približavanja europskim obrazovnim standardima*, Zagreb, 2001.
6. Jurković P.: *Javne financije*, Masmedia, Zagreb, 2002.
7. Bušelić M.: *Suvremeno tržište rada*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
8. Domović V.: *Europsko obrazovanje : koncepti i perspektive iz pet zemalja*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
9. Halskov H.: *M. Lessons in Being Chinese: Minority Education and Ethnic Identity in Southwest China*, University of Washington Press, 2011.
10. Smoljić M., Milanović I.: *Strategija obrazovanja odraslih*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Zagreb, 2007.
11. *The role of higher education in the development of project competencies for the labour market: doctoral thesis*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet, 2017.
12. Natek, K.: *Države svijeta*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2005.

Članci:

1. Kiss I.: *Financiranje obrazovanja u Europi i RH*
2. Gartenschläger U.: *Obrazovanje odraslih u Njemačkoj*, *Obrazovanje odraslih*, str. 13-18.
3. Franić, T. S.: *Prilog analizi stambenih politika i planske stanogradnje Nizozemske i Hrvatske*. *Prostor*, Zagreb, 2005, str. 195-205.

Internet:

- <https://www.dzs.hr/>
- <http://ec.europa.eu/eurostat>
- <http://konkurentnost.hr>

POPIS GRAFIKONA

1. Ocjena konkurentnosti Hrvatske temeljem Lisabonske strategije (EU25=100)

2. Stanovništvo Hrvatske staro 15 i više godina prema završenoj školi i spolu prema Popisima stanovništva 1961-2011.
3. Stanovništvo Hrvatske staro 15 i više godina prema završenoj školi i spolu prema Popisima stanovništva 1961-2011.
4. Stanovništvo Hrvatske staro 15 i više godina prema završenoj školi i spolu prema Popisima stanovništva 1961-2011.
5. Magistri znanosti sveučilišni specijalisti prema godinama života i spolu u 2017. godini
6. Grafikon 6: Ukupni državni izdaci za obrazovanje u Hrvatskoj za razdoblje od 2001. do 2017. godine

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Osnovne razlike između sveučilišnih ustanova i stručnih visokih škola u Njemačkoj.

Tablica 2: Udio ukupnih izdataka za obrazovanje u BDP-u u odabranim europskim zemljama (u %).

Tablica 3: Struktura sredstava za obrazovanje po stupnjevima u odabranim europskim zemljama (u %).

Tablica 4: Struktura sredstava za obrazovanje prema namjeni u odabranim europskim zemljama (% iz BDP-a).

POPIS SLIKA

1. Slika 1.: Talijanski obrazovni sustav